

Pawilon Polski
na Biennale
Architektury 2021

Trouble in Paradise

La Biennale di Venezia

17. Mostra
Internazionale
di Architettura

Partecipazioni Nazionali

PROLOG +1

Mimo że obszary wiejskie zajmują aż 93% terenu Polski, mieszka tam zaledwie 40% ludności. Pograżona w chaosie przestrzennym, pozostająca do tej pory na marginesie zainteresowania architektów wieś stała się tematem wystawy w Pawilonie Polskim na Biennale Architektury w Wenecji. Autorzy projektu *Trouble in Paradise* z kolektywu PROLOG +1, we współpracy z międzynarodowym gronem architektów i artystów pokażą, że w czasach narastających lokalnych i światowych kryzysów obszary wiejskie są istotnym obszarem budowania wspólnoty.

Przesunięte o rok Biennale Architektury w Wenecji zostanie otwarte już 22 maja. Wystawę w Pawilonie Polskim będzie mogła zobaczyć publiczność z każdego miejsca na świecie. W dniu jej inauguracji zostanie uruchomiona specjalnie przygotowana cyfrowa wersja projektu pod adresem labiennale.art.pl. Organizatorem Pawilonu Polskiego jest Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki.

Na otwarciu Biennale Architektury w Wenecji trzeba było czekać aż trzy lata — przypadające na rok 2020 jedno z najbardziej prestiżowych wydarzeń w świecie architektury ze względu na pandemię zostało przesunięte aż o 12 miesięcy. W świetle wydarzeń ostatniego roku temat 17 Międzynarodowej Wystawy Architektury nie mógł jednak zabrznieć bardziej aktualnie. 63 reprezentacje narodowe z całego świata musiały zmierzyć się z pytaniem „Jak będziemy żyć razem?”.

Prezentowana w Pawilonie Polskim wystawa *Trouble in Paradise* to wielowątkowa opowieść o przyszłości wspólnotowego życia na wsi, której towarzyszy pogłębiona analiza form pracy i zamieszkiwania na tych terenach. Projekt zwraca uwagę m.in. na kwestię marginalizacji wsi, wskazuje problemy, z jakimi zmagają się dzisiaj mieszkańcy prowincji i pokazuje jej ogromny, niewykorzystany potencjał. Z publikowanych przez GUS danych wynika, że choć obszary wiejskie stanowią 93% terenu Polski, mieszka tam tylko 40% populacji. Sytuacja w Polsce doskonale odzwierciedla ogólnoswiatowe tendencje — na całym świecie liczba mieszkańców obszarów miejskich przewyższa liczbę mieszkańców wsi, mimo że to tereny wiejskie stanowią zdecydowaną większość powierzchni lądów.

Zdaniem kuratorów wystawy istotnym problemem jest postrzeganie prowincji przez pryzmat uproszczeń i stereotypów traktujących ją jako utracony raj, miejsce, w którym można odpocząć od udręki cywilizacji. Okazuje się jednak, że ideał życia pod miastem ma krótki termin przydatności. Pandemia, która nasiliła na całym świecie proces migracji na tereny podmiejskie, wydobyła na światło dzienne trudności, z jakimi od lat zmagają się polska prowincja — m.in. brak komunikacji publicznej, powszechnego dostępu do internetu czy integracji między „przybyszami” a rdzennymi mieszkańcami.

„Coraz rzadziej wieś stanowi obietnicę autonomii i ucieczki od miasta, a coraz częściej staje się przestrzenią magazynową, miejscem na obwodnice, hale produkcyjne, ферmy, całą tę infrastrukturę, bez której życie w dużych aglomeracjach byłoby niemożliwe. Wynika to przede wszystkim z przekonania o służebnej roli wsi, zgodnie z którym stanowi ona zaplecze miast. Chcemy tę perspektywę odwrócić, przestać myśleć o prowincji z »mieszczańskiego« punktu widzenia” — mówi Robert Witczak z zespołu kuratorskiego PROLOG +1. „Zależy nam na tym, żeby pokazać wieś nie jako przestrzeń zamkniętą, podzieloną, sprywatyzowaną, ale jako przestrzeń idei — wspólnotowości, na której kształt ma wpływ każdy z mieszkańców”, dodaje.

Autorem projektu jest wyłoniony w konkursie zespół młodych architektów PROLOG +1 (Mirabela Jurczenko, Bartosz Kowal, Wojciech Mazan, Bartłomiej Poteralski, Rafał Śliwa i Robert Witczak). Wystawa składa się z dwóch części: analitycznej i projektowej. Pierwsza z nich, zrealizowana we współpracy z polskimi artystami, opowiada o współczesnych problemach wsi i została przedstawiona w formie ogromnej, 70-metrowej fotorealistycznej panoramy wypełniającej przestrzeń pawilonu. Stworzona przez fotografów Michała Sierakowskiego i Pawła Starca oraz artystę Jana Domicza, we współpracy z zespołem PROLOG +1, panorama przedstawia charakterystyczne elementy krajobrazu wiejskiego będące efektem procesów zachodzących tam w ciągu ostatnich stu lat.

Do części projektowej PROLOG +1 zaprosił sześć zespołów architektonicznych z Europy: Atelier Fanelisa (DE), GUBAHÁMORI + Filip + László Demeter (HU), KOSMOS (RU, CH, AT), Rural Office for Architecture (GB), RZUT (PL) i Traumnovelle (BE). Rezultatem ich pracy są modele architektoniczne, kolaże i rysunki prezentowane w pawilonie na tle panoramy. Różnorodność punktów widzenia i zestawienie odmiennych perspektyw spaja refleksja na temat skutków eksploatacji terytorium wiejskiego, klęsk klimatycznych czy globalnych kryzysów — także tych, których wpływ na los planety i obszarów wiejskich dopiero poznamy.

Wystawie towarzyszy książka *Trouble in Paradise*, w której znalazły się eseje m.in. Platona Issaiasa & Hameda Khosraviiego, Piera Vittoria Aureliiego, Andrei Alberto Dutto, Katarzyny Kajdanek, Łukasza Molla, fotoesej Jacentego Dędko, a także teksty zespołu PROLOG +1, fotograficzna *Panorama polskiej wsi* oraz wizualizacje projektów. Książka dostępna będzie w sprzedaży od 22 maja w księgarni Zachęty, na Biennale w Wenecji, a także w formie cyfrowej do pobrania ze strony labiennale.art.pl.

PAWILON POLSKI NA 17 MIĘDZYNARODOWEJ WYSTAWIE ARCHITEKTURY — LA BIENNALE DI VENEZIA

Wenecja, 22 maja–21 listopada 2021

Trouble in Paradise

kuratorzy: PROLOG +1 (Mirabela Jurczenko, Bartosz Kowal, Wojciech Mazan, Bartłomiej Poteralski, Rafał Śliwa i Robert Witczak)

uczestnicy

zespoły architektoniczne: Atelier Fanelisa, GUBAHÁMORI + Filip + László Demeter, KOSMOS Architects, Rural Office for Architecture, RZUT, Traumnovelle
autorzy *Panoramy polskiej wsi*: Jan Domicz, Michał Sierakowski, Paweł Starzec, PROLOG +1
autorzy *Glosariusza* (online): Michał Sierakowski, Paweł Starzec, Wiktoria Wojciechowska, Patrycja Wojtas, PROLOG +1
identyfikacja wizualna wystawy, projekt graficzny katalogu: zespół współ

organizator: Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki

komisarz Pawilonu Polskiego: Hanna Wróblewska, dyrektor Zachęty — Narodowej Galerii Sztuki
biuro Pawilonu Polskiego: Ewa Mielczarek, Joanna Waśko

Udział Polski w 17 Międzynarodowej Wystawie Architektury w Wenecji finansuje Ministerstwo Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu Rzeczypospolitej Polskiej.

Wystawę w Pawilonie Polskim wspiera Instytut Adama Mickiewicza i Instytut Polski w Rzymie.

Książka dofinansowana przez Miasto Wrocław.

labiennale.art.pl

kontakt dla mediów:

Joanna Andruszko / dział komunikacji, Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki
j.andruszko@zacheta.art.pl, +48 693 974 686

Joanna Waśko / biuro Pawilonu Polskiego, Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki
j.wasko@zacheta.art.pl

Fragmenty książki *Trouble in Paradise* towarzyszącej wystawie w Pawilonie Polskim na 17 Międzynarodowej Wystawy Architektury w Wenecji:

Polska wieś jest miejscem, w którym problemy, nadzieje i paradoksy okresu socjalizmu i kapitalizmu stają się wyraziste; pojęcia tradycji i postępu nie są tutaj łatwe do rozróżnienia, a radykalne reformy spotykały się i z entuzjazmem, i oporem. Pomimo skali zjawiska, jakim jest polska wieś, zagadnienia z nią związane pozostają poza głównym nurtem architektoniczno-przestrzennego dyskursu. Marginalizacja tych obszarów nasiliła się w okresie transformacji polityczno-gospodarczo-społecznej lat dziewięćdziesiątych i ugruntowała ich postrzeganie przez pryzmat uproszczeń i stereotypów lub po prostu wyłączyła je ze sfery kolektywnej świadomości, przekształcając w niewidoczny element krajobrazu. Projekt ten przedstawia nową perspektywę, przeformułowuje rozumienie tego, co wiejskie, wychodząc poza wąskie ramy romantycznej czy technologicznej utopii, odczytuje wieś jako przestrzeń walki i oporu przeciwko siłom ją kolonizującym, a nie jako niewinny, idylliczny krajobraz poza miastem.

PROLOG +1, kuratorzy, fragment wstępu

Obiektem zainteresowania Prologu +1 jest wieś widziana z różnych perspektyw: historycznej, geograficznej czy socjologicznej. Wieś jako współczesny mit, ale też jako miejsce transformacyjnych i posttransformacyjnych przeobrażeń. Wieś z perspektywy architekta, badacza i mieszkańca — tubylca lub uciekiniera z miasta. Wieś polska, lecz w perspektywie globalnej. Wieś pozostająca dotąd na uboczu zainteresowania architektów bądź urbanistów, jednak w ostatnich latach stająca się owym „niezwykłym innym”, którego chce się poznać, aby go podbić, skolonizować czy oswoić. Z całą swoją historią, dotąd nie zawsze wyraźnie dostrzeganymi problemami oraz ogromnym potencjałem, w którym być może tkwi odpowiedź na hasło obecnej edycji biennale — w czasach, gdy fizyczny dystans i odległość znów są w cenie.

Hanna Wróblewska, komisarz Pawilonu Polskiego, fragment wstępu

Wedle statystyk ONZ od roku 2007 roku liczba mieszkańców obszarów miejskich przewyższa liczbę mieszkańców wsi. Obecnie ponad 4 miliardy ludzi na całym świecie mieszka na obszarach zurbanizowanych, a do 2050 roku liczba ta ma wzrosnąć do 7 miliardów. Globalne trendy migracyjne odzwierciedlają prawidłowość polegającą na dominacji przemieszczeń z obszarów wiejskich na obszary miejskie oraz na silnym, pozytywnym związku pomiędzy zamożnością społeczeństw a ich poziomem zurbanizowania. Aktualne dane Głównego Urzędu Statystycznego pokazują, że na terenach wiejskich zamieszkuje 40% ludności, a obszary administracyjnie zaklasyfikowane jako wiejskie (czyli niemające praw miejskich) stanowią (według danych ze spisu rolnego 20103) 93% powierzchni Polski. Zatem obszary zurbanizowane zajmują tylko 7% obszaru kraju, a mieszka tam 60% populacji.

Katarzyna Kajdanek, fragment *Z punktu widzenia Drogi Mlecznej wszyscy jesteśmy ze wsi* (Loesje)

NOTY BIOGRAFICZNE

kuratorzy

PROLOG powstał w 2017 roku, tworzą go Mirabela Jurczenko, Bartosz Kowal, Wojciech Mazan, Bartłomiej Poteralski i Rafał Śliwa. Jest rozproszony po Europie, bazę ma we Wrocławiu. Zajmuje się architekturą poprzez projektowanie, badania, pisanie, wystawy i warsztaty. Projektuje, mając zawsze na uwadze aspekty praktyczne i teoretyczne. Działania PROLOGU to dla jego członków okres formatywny, dlatego skupia on się na eksplorowaniu, spekulowaniu i eksperymentowaniu. PROLOG został wyróżniony w otwartym międzynarodowym konkursie na salę koncertową Tautos Namai w Wilnie na Litwie oraz otrzymał drugie nagrody w otwartych międzynarodowych konkursach na Międzynarodowe Centrum Muzyki w Żelazowej Woli i koncepcję na zagospodarowanie obszaru Międzyodrza w Szczecinie.

PROLOG +1 to zespół poszerzony o Roberta Witczaka, pracujący nad projektem *Trouble in Paradise* w Pawilonie Polskim na 17 Międzynarodowej Wystawie Architektury — La Biennale di Venezia.

Mirabela Jurczenko jest absolwentką Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej i studiowała na Universidade do Minho w Guimarães. Obecnie mieszka i pracuje w Rotterdamie. Współpracowała przy projektach badawczych na Technische Universität Berlin i Technische Universität München.

Bartosz Kowal jest absolwentem studiów magisterskich (MSc Arch) w Institut für Architektur und Raumentwicklung, Universität Liechtenstein. Wcześniej studiował na Technische Universität München, Yildiz Technical University w Stambule i na Politechnice Wrocławskiej. Pracował jako architekt w Niemczech, w Polsce oraz z Conradin Clavuo w Chur. Członek SIA (Swiss Society of Engineers and Architects).

Wojciech Mazan studiuje w ramach programu Projective Cities w Architectural Association School of Architecture w Londynie; w dysertacji skupia się na polskiej wsi postsocjalistycznej. Jest absolwentem Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej i studiował na Rotterdamse Academie van Bouwkunst. Pracował jako asystent badacza w Royal College of Art w Londynie i realizował konkursy w biurach architektonicznych w Madrycie, Rotterdamie, Meksyku i Graz.

Bartłomiej Poteralski jest absolwentem Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej, doświadczenie zdobywał w pracowniach w Polsce, Hiszpanii i Austrii. W ramach pracy w Atelier Thomas Pucher pracował przy projektach siedziby Sinfonii Varsovii w Warszawie i Universitätsbibliothek w Grazu.

Rafał Śliwa studiował architekturę na portugalskich uczelniach Universidade do Minho w Guimarães, Universidade de Coimbra oraz Universidade do Porto, jest absolwentem Politechniki Wrocławskiej. Jego praca magisterska dotyczyła relacji architektury miasta i edukacji. Doświadczenie zawodowe zdobywał w biurach w Polsce i Portugalii, między innymi przy koncepcjach konkursowych w biurze ANALOG.

Robert Witczak studiował na Wydziale Architektury Politechniki Wrocławskiej. Niedawno ukończył studia magisterskie na Technische Universiteit w Delft. W pracy dyplomowej podejmował problemy przestrzenne suburbanizacji w Polsce. Laureat licznych konkursów architektonicznych. Doświadczenie zawodowe zdobywa przy koncepcjach konkursowych w biurach architektonicznych w kraju i za granicą.

autorzy *Panoramy polskiej wsi*

Jan Domicz, artysta wizualny, twórca wideo, obiektów i instalacji. Absolwent Städelshule we Frankfurcie i Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu. Mieszka i pracuje w Warszawie, współpracuje z galerią Wschód. Od 2017 roku prowadzi quasi-kuratorski projekt *Office for Narrated Spaces*. Jego prace były prezentowane m.in. na wystawach w Museum für Moderne Kunst we Frankfurcie, SALTS w Bazylei, CSW Zamek Ujazdowski w Warszawie, Significant Other w Wiedniu i Karlin Studios w Pradze. W swoich pracach wykorzystuje narracyjny potencjał przestrzeni.

Michał Sierakowski, fotograf dokumentalista i filmowiec. Absolwent fotografii na Uniwersytecie Artystycznym w Poznaniu. Stypendysta Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, jego prace były pokazywane m.in. w Warszawie, Kijowie, Londynie i Sankt Petersburgu. W swojej pracy skupia się na relacjach człowieka z jego otoczeniem, a także tym, w jaki sposób społeczności reinterpretują i rekonstruują krajobraz, naturalny czy w formie urbanistyki i architektury.

Paweł Starzec, fotograf, socjolog, dokumentalista. Wykładowca i nauczyciel akademicki, twórca programów warsztatowych, współtwórca kolektywu twórców i wydawnictwa Azimuth Press. Doktorant Instytutu Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego oraz student II stopnia Instytutu Twórczej Fotografii Uniwersytetu Śląskiego w Opawie. Muzyk i artysta dźwiękowy, obecnie występujący w projekcie Mazut i solowo. W swojej pracy skupia się na powiązaniach przestrzeni, historii i ich społecznych kontekstów.

zespoły architektoniczne

Atelier Fanelsa to międzynarodowy zespół architektów pracujących w Berlinie i Gerswalde (Brandenburgia). Studio bada współczesne formy pracy, życia i wspólnego spędzania czasu na wsi, peryferiach i w mieście. Projektuje domy prywatne, budynki użyteczności publicznej, aranżuje wystawy i prowadzi warsztaty. W ramach powyższych formatów tworzy innowacyjne rozwiązania odpowiadające potrzebom współczesnego społeczeństwa.

GUBAHÁMORI + Filip + László Demeter

GUBAHÁMORI to pracownia architektoniczna i urbanistyczna skupiająca twórców zainteresowanych relacjami między otoczeniem naturalnym i otoczeniem wykreowanym przez człowieka. W swoich projektach architektonicznych wykraczają poza okulocentryczne doświadczenie rzeczywistości.

Filip to kolektyw utworzony przez artystów wizualnych mający siedzibę w Budapeszcie, na terenie dawnej stoczni remontowej Népsziget, przekształcanym obecnie na cele kulturalne. Eklektyczne otoczenie z wciąż funkcjonującymi zakładami przemysłowymi sprawia, że codzienne sytuacje stają się inspiracją dla działań w polu sztuki.

László Demeter jest ekspertem w dziedzinie nauk leśnych i etnoekologii w węgierskim Centrum Badań Ekologicznych (Centre for Ecological Research). Specjalizuje się w zastosowaniu różnych systemów wiedzy (np. wiedzy potocznej i zachodnioeuropejskich tradycji naukowej) do innowacyjnego zarządzania ochroną przyrody.

KOSMOS Architects to biuro współpracujące wirtualnie, zrzeszające partnerów z Genewy, Moskwy, Grazu i Nowego Jorku. KOSMOS projektuje budynki i otoczenie każdego typu: od klamek do drzwi po projekty całych miast i w każdej skali: od wielofunkcyjnych centrów mieszkalnych, przemysłowych i kulturalnych po tymczasowe instalacje artystyczne (np. w parkach). Projektanci łączą sztukę z technologią, perspektywę globalną z lokalnym kontekstem, badania akademickie z praktyką architektoniczną.

Rural Office for Architecture ma siedzibę w odległej, wiejskiej części Walii Południowej, w Wielkiej Brytanii. Założona w 2008 roku przez Nialla Maxwella pracownia realizuje głównie projekty dla obszarów wiejskich, nawiązują one do istniejącego kontekstu i reinterpreterują rodzimy język dawnej architektury. Architekci pracują na terenie Zjednoczonego Królestwa, projektują nowe i przebudowują stare budynki, obecnie realizują swoje pierwsze zagraniczne zlecenie — wiejski dom mieszkalny w Japonii.

RZUT (Katarzyna Billik, Matylda Gąsiorowska, Igor Łysiuk, Karolina Matysiak, Andrzej Olejniczak, Zofia Piotrowska, Przemysław Sobiecki, Łukasz Stępnik, Milena Trzcińska). „Jesteśmy grupą osób zajmujących się pisaniem, opowiadaniem i krytykowaniem. Zaobserwowane przez nas historie podsumowujemy w wydawanym od 2013 kwartalniku. Nie jesteśmy pracownią projektową, a naszym celem nie jest budowanie. Mimo to czujemy się architektami i wykorzystujemy nasze doświadczenie do pogłębienia refleksji na temat przestrzeni. Tekst, rysunek i budynek to dla nas równorzędne elementy świata, w którym nie ma podziału na teorię i praktykę”.

Traumnovelle – frakcja bojowa założona przez trójkę belgijskich architektów: Léone Drapeaud, Manuela Leóna Fanjula i Johnny'ego Leya. Dla Traumnovelle architektura i fikcja to analityczne, krytyczne i subwersywne narzędzia, za pomocą których próbują diagnozować palące problemy współczesności i wypracowywać najlepsze rozwiązania. Ich projekty prezentujące multidyscyplinarne podejście do architektury zdobyły uznanie na całym świecie. Członkowie Traumnovelle byli kuratorami Pawilonu Belgijskiego na Biennale Architektury w Wenecji w 2018.

organizator

Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki od lat jest organizatorem wystaw w Pawilonie Polskim na Biennale Sztuki i Biennale Architektury w Wenecji oraz opiekunem budynku. Dyrektor galerii pełni funkcję komisarza pawilonu. Polska posiada własny pawilon ekspozycyjny, który znajduje się w Giardini — jednym z dwóch głównych terenów ekspozycyjnych biennale.

ZDJĘCIA

Trouble in Paradise, Pawilon Polski na Biennale Architettura 2021. Fot. Michał Sierakowski, projekt graficzny: zespół wspólny.

Część analityczna wystawy *Trouble in Paradise*, Pawilon Polski na Biennale Architettura 2021. *Dom, Terytorium, Osada*, fot. Michał Sierakowski.

Część projektowa wystawy *Trouble in Paradise*, Pawilon Polski na Biennale Architettura 2021. Od lewej: *EURECA*, proj. Traumnovelle; *Agrostruktura*, proj. KOSMOS Architects; *Infrastruktura społeczna*, proj. RZUT.

Część projektowa wystawy *Trouble in Paradise*, Pawilon Polski na Biennale Architettura 2021. Od lewej: *Wspólnoty wiejskie*, proj. Atelier Fanelisa; *Święte gatunki*, proj. GUBAHÁMORI + Filip + László Demeter; *Spółem*, proj. Rural Office for Architecture.

PROLOG +1, autorzy wystawy *Trouble in Paradise* w Pawilonie Polskim na Biennale Architettura 2021. Od lewej: Rafał Śliwa, Robert Witczak, Bartosz Kowal, Wojciech Mazan, Mirabela Jurczenko, Bartłomiej Poteralski. Fot. Paweł Starzec.

Zdjęcia udostępnione dzięki uprzejmości Zachęty — Narodowej Galerii Sztuki.